

Asmus Carstensen fra Aabenraa var en af 697 danske statsborgere i det sovjetiske GULAG. Efter åbningen af Det Særlige Arkiv i Moskva løftes sløret for deres utrolige skæbne. Asmus Carstensen overlevede på en humpel brød og en halv liter suppe om dagen.

Af Flemming Chr. Nielsen

Det værste af alle øjeblikke var den formiddag i efteråret 1946, da Asmus Carstensen trillede sten op på højdedraget i Voronesj. Fødderne gled i den smattede lerjord. Sulten gjorde verden uskarpt som et sløret fotografi. En lille russisk kvinde fik medlidenhed med den udtærede fange.

Hun rakte ham en gulerod.

Da vagtposten opdagede det, knaldede han sin geværkolbe ind i nakken på kvinden. Hun tumlede om i rendestenen. Asmus Carstensen bojede ryggen og skubbede til trillebøren. Den gamle kvinde blev liggende i vejrkanten.

Fangehelvede i Voronesj

I dag sidder Asmus Carstensen i sin lejlighed i Skovparken, Sønderborg. Der står en skal duftende æbler og appelsiner på sofabordet. Ude i køkkenet kan man høre den svage durren fra det fyldte køleskab. Biler kører forbi. Børn leger på vejen.

»Jeg kunne ingenting stille op«, siger han. »Vagten ville omgående have skudt mig ned.«

Asmus Carstensen har ikke nemt ved at snakke om dengang for næsten et halvt århundrede siden. Han bliver let bevæget. Det er så svært,

En dansk frikorpsmand i Sovjets GULAG

dene er kendsgerninger. Sadan er virkeligheden, når pynten, illusionerne og selvrespekten falder af et menneske i Voronesj:

»En humpel brød og en halv liter vand kogt på hvidkalsblade. Det er kosten pr. dag. Hvis vi finder en agurk eller et hvidkalsblad, æder vi det. Vi bliver vækket klokken seks og talt. Om og om igen, fordi de tæller forkert. Sa ud på arbejde i tolvfemten timer. Talt igen og ind på de ra brædder.«

»Glatragede hoveder. Ingen fridage. Konstant underernæring. Ingen anelse om, hvor mange dage, uger eller måneder, der går. Brutale og stupide vagter.«

»Nogle af fangerne bliver sindssyge og skriger, mens øjnene ruller rundt i deres huler. De bliver hentet ud. Vi ser dem aldrig mere. Vi suger lidt på den tobakserstatning, man giver os. Smuldet kan rygges, når det rulles i en avis. Vi tænker bare på at komme hjem.«

Sa overmander bevægelsen ham. »Bare hjem«, mumler Asmus Carstensen.

Livet i Voronesj fem hundrede kilometer sydøst for Moskva er en daglig vandring mod døden. Desto tungere stenene på trillebøren er, desto hurtigere kommer enden.

Lægeordineret nedtur

Der er to tusind krigsfanger i hver af de to lejre. De er inddelt i fire arbejdsgrupper. Hver anden måned kommer et lægehold fra Moskva. De skal vurdere muskelkraften i fangernes arme og ben, og mens kræfterne svinder, synker man fra det tunge arbejde i gruppe et til dødens bytte i gruppe fire.

Lægeordineret nedtur.

Asmus Carstensen sidder i sofaen og beretter. Lavmælt, præcis. Af og til med lidt vadt i øjenkrogen.

For den yderste og ukendte grænse skulle Asmus Carstensen og hans Division Nederland igennem den militære træning i Frankrig. Sa til Ostpreussen, Letland, Leningrad og andre landeveje, hustomter og skyttegrave. En frontsoldat mellem kulde og kammeratskab.

Medaljerne ligger endnu i en skuffe i soveværelset. Sine gulnede fotografier fra dengang har Asmus

for andre at sætte sig ind i det fangehelvede. Når man vågnede i barakken om morgenen, var nogle af kammeraterne stive og døde. En morgen også ham, der plejede at ligge på brædderne over ens hoved.

»Man kunne se på dem, når de var dødsdømte«, siger Asmus Carstensen. »De fik sådan et svulmende vandhoved.«

Asmus Carstensen voksede op som Aabenraa-dreng. Født i 1914. Ingen kunne ane, hvad skæbneboens næste kapitel skulle handle om. Det blev afgjort af mænd, som endnu var ukendte, men fanget af den fanatisme, der siden førte millioner af mennesker ind i dødens inferno.

Familien Carstensen havde i generationer været tysksindet, og Asmus Carstensens far var tysk soldat under Første Verdenskrig. Drengen kom i slagterlære. Det betød lussinger morgen og aften.

Brandvagt i Thy

En svendeløn i 1940 var 62 kroner om ugen, men nogen hvisede til Asmus Carstensen, at han kunne tjene det dobbelte ved at melde sig som brandvagt i Thy for de tyske besættelsestropper.

Asmus Carstensen tog toget til Thisted. Han fik jobbet som brandmand.

Han ved endnu ikke, at togrejsen mod Thisted er første etape af vejen til Voronesj. Foreløbig har han masser af penge på lommen.

»Tre høje herrer fra Berlin ankom en dag til Thisted«, fortæller Asmus Carstensen. »Hvis jeg ønskede et job som sabotagevagt i fæstningssanlæggen ved Hanstholm, kunne de tilbyde fri bil og høj løn. Et godt tilbud, Carstensen, sagde de. Jeg svarede nej. Jeg ville ikke være angiver. Jeg rejste til Aabenraa og meldte mig til Frikorps Danmark.«

Voronesj var rykket et lille stykke nærmere. Sammen med de levende skeletter, der blev Asmus Carstensens kammerater.

Asmus Carstensen mødte på Hovedbanegården i København på sin 27 års fødselsdag den 19. juli 1941. Frikorpsfolkene blev hyldet med blomster og med den danske regerings dybe anerkendelse af deres beslutning om at tjene Danmarks fremtid. De blev kysset af piger og ophøjet til »Danmarks ære« af oberstløjtnant C. P. Kryssing, frikorpsets kommandant.

En stolt dag for Asmus Carstensen og hans tusind kammerater.

I dag slukker man stiftfærdigt for fjernsynet, når de sender noget om rædslerne fra dengang. Det sker

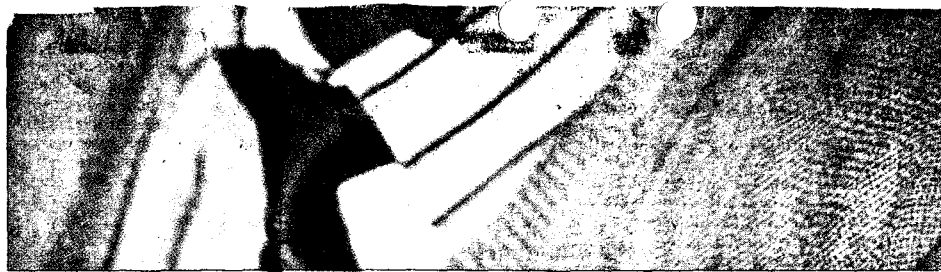
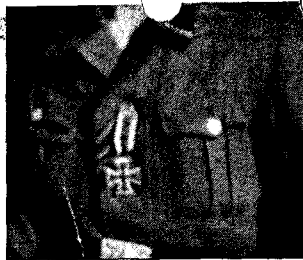

Foto: ULRICH BORCH

Asmus Carstensen drog med Frikorps Danmark mod Sovjetunionen i 1941. Forude ventede krigens rædsler og to år i fangelejr

Dødens barakker

også, at Asmus Carstensen drømmer om dødens barakker.

Spyt og spark i Moskva

Fire år efter afrejsen fra Hovedbanegården - i begyndelsen af 1945 - arrangerer den sovjetiske diktator Josef Stalin en anderledes propagandamarch i Moskva. Klædt i pjalter og laser drives 50.000 krigsfanger igennem den sovjetiske hovedstad. Imellem fangerne er Asmus Carstensen fra Aabenraa.

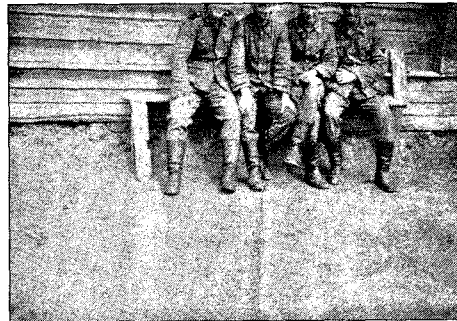
Ingen piger, der kysser, og ingen kommandant, der taler om Danmarks ære. Kun spyt og spark.

Men hvis man lukker øjnene og springer krigen og vanviddet over, kan man siden møde Asmus Carstensen som slagtermester i Nordborg på Als. Også som ejer af Sundhølle Kro i Sønderborg. Kød over disken i slagterbutikken i Nordborg. Bryllupper og fødselsdage på Sundhølle Kro - og vi skal endelig have en bid natmad. Carstensen!

Han har naet meget. Også indkøbschef for et lokalt rederi. Som pensionist tager Asmus Carstensen en daglig torn som medhjælper på smørbaden fra Sønderborg til Kapeln i Tyskland.

Det Særlige Arkiv

I alle de år lå hans hemmelige sagsakter i Det Særlige Arkiv i Moskva. Asmus Carstensen var én af 697 danske statsborgere, der havnede i sovjetisk krigsfangenskab under og efter Anden Verdenskrig. Ingen i Danmark ville vide, at det drejede sig om så mange skæbner, men efter Sovjetunionens sammen-

De gulnede amatør billeder fra Sovjetunionen ligger stadig i den gamle frontsoldats tegnebog

brud er også den glemte danske ø i GULAG hentet ud af tavsheden og fortrængningerne.

Man kunne aldrig se på fremtidens slagtermester i Nordborg og

kroværten i Sønderborg, at han vejede fyrre kilo, da han kom ud af den sovjetiske fangelejr. Heller ikke ane, at to års sult havde ødelagt Asmus Carstensens mave, så han i

1974 måtte gennemgå en række komplicerede operationer på Rigshospitalet i København.

Asmus Carstensen er alligevel ikke en mand, der beklager sig. Or-

Carstensen i tegnebogen, er hvor andre danskere har creditcards og sygesikringsbeviser.

Undervejs en tur hjem på orlov i 1942 med jernkorset som ydre prydd. Stadig pigehjerter, der banker ved synet af soldaten og hans hædersmedalje for tre gange nærkamp med russerne. Og en pige, der bliver så forelsket i Carstensen, at de gifter sig, mens han er på orlov.

Asmus Christensens nederlag begynder i Narva i Estland. Han er underofficer i de tyske styrker. Narva minder om Sønderborg. Begge byer har tre kirker, og nu kan Carstensen ikke længere holde stemmen klar:

»Russerne skød os i sønder og sæk. Af 2800 mand overlevede 28. Der la arme, ben og kroppe alle vegne.«

Masser af klø

Asmus Carstensen var mellem de 28 endnu levende, der blev taget til fange af russerne:

»Vi skulle gå fra Narva til Leninograd. Nær ved to hundrede kilometer. Og vi fik klø. Vi fik masser af klø.«

I efteråret 1946 blev et hold af de udtærede fanger fra Voronesj sat på en transport til Berlin. Imellem dem var slagtersvend Asmus Carstensen fra Aabenraa. Han fandt et tog, der gik til Hamburg. Derfra til Flensborg og så illegalt over grænsen til Danmark og hen over pløjemarkerne, hjem til mor i Aabenraa.

Den pige, der havde holdt festbryllup med Carstensen i 1942, anså ham for faldet på Østfronten og var gift igen.

I Aabenraa blev Asmus Carstensen arresteret af det danske politi. Han la og sov, da de kom. De havde spændt hannerne på deres pistoler. Hvis nu den udsultede mand skulle sætte sig til modværge...

Som frikorpsmand fik Asmus Carstensen en dom på to års fængsel. Han blev benådet efter otte måneder i Farhuslejren. Under krigen hed den Froslevejren, og dengang sad her danske modstandsfolk.

Så ironisk er skæbnen. Man ved aldrig, om verden vil spytte eller kysse.

Efter krigen giftede Asmus Carstensen sig igen. Hans kone døde for ti år siden. I dag har han datteren Inge Pia på 27 år. Han har også fundet en kær veninde i Sønderborg. Nar hun ikke kan undvære Asmus' selskab, tager hun en tur med smørbaden, »men vi snakker aldrig om Asmus' år i Voronesj.«

Fortiden er Asmus Carstensens egen. Og så et bundt papirer i Det Særlige Arkiv i Moskva.

En ud af 697.